

zé szorított zajt, azt meg nem tudnám mondani”, a vallomás és a számvetés gesztusa válik fontosabbá egy olyan életforma kapcsán, amely

lehet deviancia, lehet átmeneti krízis, de legbensőbb szándéka szerint „igazi egymásra találás, a testeken át a búbánatos lélekig”.

ELEGÁNS MOZDULATTAL

Vallasek Júlia: *Angolkeringő*

Annak ellenére, hogy a cím első halálra talán másra utal, a szerző kötetében esszékét gyűjtött egybe, és pedig regényelemező esszékét. A szerző elmondása szerint a kötet azért kapta az *Angolkeringő* címet, mert ebbe egyrészt beletartozik az is, hogy angol nyelven író, angolként definiálható szerzőkről fog szólni, másrészt, hogy a benne lévő írásokat esszé formában akarta megírni. Az esszék tehát kevésbé akadémikus, olvasmányos stílusban íródtak, abban a reményben, hogy felkelthetik az olvasók érdeklődését olyan angol nyelven író szerzők iránt, akik magyar nyelvterületen esetleg kevésbé ismertek. A kötet célja e szerzők pályaképének körvonalazása egy-egy fontosabb, esetleg aktuális művük kiemelése által.¹

Az *Angolkeringő* gyűjtőnév alá sorakozó esszék témájának tizenkilenc szerző műve adja az alapot. E szerzők között van brit, dél-afrikai, ír, kanadai, indiai és japán származású is, de a közös bennük az, hogy mind angol nyelven írnak. A szerző által elemzett regények közül eddig viszonylag kevés jelent meg magyar fordításban, románul viszont annál több, és ha nem is olvasmányélményeinkből, de a vászonról vagy képernyőről ismerősek lehetnek a művek, legtöbbszörük ugyanis (Ian McEwan és mások műveit) már megfilmesítették. A szerzők kiválasztásánál nem adott műveik kritikai háttere adta az alapot, hanem azon mű-

vek, amelyek az esszékötet szerzőjét valamilyen szempontból megragadták.²

Vallasek Júlia a kortárs angol nyelvű irodalom legmarkánsabb egyéniségeit hozza közel a magyar olvasókhöz. Ilyen például a Nobel-díjas Alice Munro és Doris Lessing, de John Banville, Jeanette Winterson vagy Salman Rushdie is, és a sort még hosszsan folytathatnánk. Számos érdekes szerző, számos érdekes írással, akiket – mint Láng Zsolt is megjegyzi recenziójában – a kötet szerzője személyes ismerőseinkké tesz, mesél róluk, betájolja őket, hogy mi az, amiben hasonlítanak egymáshoz és mi az, amiben különböznek esetleg. Van a szövegekben egy felkészítő, bevezető, kollokvialis jelleg, mint amikor beszélgetünk egymással, összevetve gondolatainkat. Olyanok – hangzik Láng Zsolt konklúziója –, mint a jó tanárok, amelyek esetében annál, hogy mit mondanak, az a fontosabb, ahogyan mondják, ahogyan mozognak vagy ahogyan a kalapjukat leteszik. Vallasek Júlia esszéi „elegáns mozdulattal” teszik le kalapjukat az olvasók elé.³

De hogy konkrétan ez az elegáns mozdulat miben is nyilvánul meg szövegszerűen, azt a következőkben néhány példával szeretném illusztrálni. Ilyen példa lehet Hanif Kureishi *Az utolsó szó* című regénye kapcsán írt következő néhány sor: „Miközben a mondatok olajozottan gördülnek, a történet könnyedén

bontakozik ki, és az utolsó oldalakig tartogat meglepetéseket, a *The Last Word* mégis az életrajzírás lehetetlenségéről szól. Sem önmagunk, sem mások személyes történetét nem tudjuk mondatokba foglalni, mert sem az emlékezet, sem a szavak nem segítenek. Az emlékezet megcsal, átírja az eseményeket, addig töröl belőlük és értelmezi őket, ameddig nem tudhatjuk, mi történt valójában. A szavakba öntött élettörténet bizonyosan hamisítvány. A személyes múlt addig él, ameddig nem beszélnek róla. »A múlt folyó, nem szobor« – mondja a regényben az életrajzírásba lassan belefáradó fiának a pszichológus apa. Hanif Kureishi regénye szobrok helyett folyóvizek tanulmányozására biztat.” Innen származik a Kureishi regény alapján írt esszé címe is a kötetben: *Szobrok helyett folyók*.

Egy másik példa lehet a Richard Flanagan regényéről (*The Narrow Road to the Deep North*, amely kapcsán Tolsztoj *Háború és békéjét* emlegette mintaként a kritika) írt esszé: „A regény talán legszebben megkomponált jelenete az, amelyben előbb a mohón érvényesülésre vágyó kamasz csaknem esélytelen kapkodását, majd a véletlen adta lehetőséget felismerő, azzal élni tudó ember diadalát látjuk abban a mozdulatban, amellyel a kamasz Dorrigo Evans a vakító napfényben felé repülő labda után vetődik. Ekkor »...megértette, hogy egész élete egyetlen utazás volt addig a pontig, ahol egy pillanatra belefolyt a napsütésbe, amelytől immár örökre távolodni fog.«” Mint azt a fenti példák is mutatják, Vallasek Júlia úgy ír az általa elemzett regényekről, hogy olvasásuk közben azon gondolkodunk, mikor és hol tudnánk minél hamarabb beszerezni és elolvasni az adott kötetet.

Személyes érdeklődésemet leginkább Mark Haddon *The Red House* című regénye keltette fel, aki kötetében négy felnőtt és négy gyermeket zár össze egy hétre. Az olvasók körében

„általánosan elfogadott igazság”, hogy egy ilyen helyzetben előbb-utóbb történik valami, legyen az összetűzés, szövetségkötés, bocsánatkérés stb. A *The Red House* nem hagyományos értelemben vett családregény, és Vallasek Júlia szerint első látásra nem is kifejezetten olvasóbarát próza. Szerinte „Mark Haddon a gondolatfolyam Virginia Woolf óta bevált technikáját alkalmazza, de egy pörgős videoklip gyors vágásaival: néha bekezdésenként más-más személy kerül a figyelem fókuszába. A párbeszéddek dőlt betűvel szedettek, mintha háttérzajként hallanánk őket, itt sosem az a fontos, ami elhangzik, hanem amit gondolnak róla. A nyolc ember gondolatai helyenként összecsengenek, de többnyire nyolc különböző dallamként futnak egymás mellett. Haddon ezzel a prózatechnikával aláhúzza azt, amit a regény cselekménye is érzékeltet, hogy a szorosnak, sorszerűnek hitt kapcsolatokban is mennyire egyedül tud lenni az ember.” Amikor Virginia Woolfot olvastam, ugyanez a gondolatfolyam-technika ragadott meg, ezért is határozottam el az esszé elolvasása után, hogy az általam elolvasandó könyvek listáján ezután ez is szerepelni fog.

Az *Angolkeringő*nek köszönhetően olyan regényeket ismerhetünk meg, amelyekről talán addig nem is hallottunk, vagy ha hallottunk is, nem voltak ennyire közel, mint így, az esszé-kötet olvasása után. Az az ismeret és koncentráltóság, amelyről Vallasek Júlia esszé-kötete tanúskodik, azt gondolom, kivételes. Az „elegancia”, amellyel szövegeit megalkotja, személyes ismerőseinkké tesz olyan kortárs angol szerzőket, akikről ilyen formában magyar nyelven igencsak ritkán találni írásokat. Az *Angolkeringő* tehát mindamelllett, hogy egyedülállóan tárja eléink mindazt, ami szerzőjét megragadta a kortárs angol nyelvű irodalomból, hiánypótló jelleggel is bír.

Ambrus Tímea

1. Erdélyi Figyelő 2015. november 12. (<https://www.youtube.com/watch?v=qgDibUK7tso>)
2. Uo.
3. Demény Péter – Láng Zsolt: Nyitott könyvek. Látó 2015/12. <http://www.lato.ro/article.php/Nyitott-k%C3%B6nyvek-Vallasek-J%C3%BAlia-Angolkering%C5%91-c-k%C3%B6nyv%C3%A9r%C5%91/3246/>, 2016. 02. 10.

A HOZOMÁNY MINT A TÁRSADALMI RÉTEGZÖDÉS FOKMÉRŐJE

Szőcsné Gazda Enikő: *A háromszéki hozomány a 19. században*

■ Szőcsné Gazda Enikőt a sepsiszentgyörgyi Székely Nemzeti Múzeum néprajzkutatóját legújabb könyvéért, *A háromszéki hozomány a 19. században* című munkájáért 2016. március 5-én, a Néprajzi Múzeum Napján Bátky Zsigmond-díjjal tüntették ki. A könyv a kutató 2011-ben megvédett doktori disszertációjának véglegesített változata, 15 éves gyűjtőmunka eredménye.

Gazda Enikő egyéddig kevésbé és hiányosan vizsgált forrástípus, 117 darab 19. századi háromszéki hozománylevél elemzését végzi el. Ez a rendkívül reprezentatív szövegtörzset alkalmat teremt számára, hogy az egyéni életeken keresztül rávilágítson egy közösség működési mechanizmusaira, a tárgyak és az ember, az életmód kapcsolataira. Kifinomult kutatói érzékenységgel a források szűkszavú felsorolásai mögött rejlő interpretációkat ragad meg, mélységében láttatja a tárgyleltárakból kibontakozó tárgyi világot és azok társadalmi összefüggéseit. Történelmi, jogtörténelmi, tárgytörténelmi, gazdaságtörténelmi, nyelvtörténelmi háttérinformációkkal próbálkozik a sorok között levő adatok megfejtésére.

A forrásait a hozománylevelek tárgyi világában történt változások

alapján három időintervallumra tagolja: 1800–48 közti, 1849–75 közti és 1875–1900 közti korszakolási határokat állapít meg. Anyakönyvi vizsgálatokkal utánajárt, hogy a hozománylevelek tulajdonosai milyen társadalmi rétegbe tartoztak, így társadalomrétegek szerint különíti el a őket.

Külön kategorizálja és mélyrehatóan elemzi a *providák*, vagyis a jobbagy- és zsellérlányok hozományát, akik szinte egyáltalán nem írták össze a nászjavaikat, a *honoráciorok*: papi és tanítói réteg hozományát, a *lovás* és *gyalog katonák* hozományát, a kézdívasárhelyi *cívisek* hozományát, a kisebb és nagyobb birtokú *nevesek* hozományát.

A néprajzi jellegű elemzési módszerek mellett több módszert alkalmaz párhuzamosan. A *tárgyi néprajz* módszertana által a tárgyak megjelenési és elterjedési folyamatát követi, rekonstruálni igyekszik, hogy Székelyföld tárgyi kultúrájába hogyan és mikor ékelődtek be az idegen helyekről származó tárgyak. Mivel a néprajzost a változási folyamatok tetten érse érdekli, a *változásvizsgálat* által a tárgyrendszer változási tendenciáinak, egy-egy divatjelenség elindulásának és meggyökerezésének a főbb csomópontjait követi nyomon.